

minnst til, at tann almenna framleiðslan, sum m.a. fer fram innan sjúkráhusverkið og útbúgvingarskipanina, er ein beinleiðis útreiðslusparing fyri vinnulívið. Tað almenna tryggjar eina høgt útbúna og effektiva arbeiðsmegi, barnaansing (hóast aktuella trupulleikarnar í Havnini), sjúkradagpengaskipan, pensiónir o.s.fr. Tað skuldi verið lætt at hugsað sær trupulleikarnar, um privatfólk og vinnulívið sjálvt bæði skuldi røkt og loyst hesar uppgávurnar.

Aðrenn vit byrja at skerja ógvusligt niður innan almenna sektorin, sum okkurt uppskot hevur verið um, so eiga vit at hugsa um teir kappingarfyrirminur, ein væl virkandi almennur sektorur kann geva føroyska samfelagnum. Í lokala heimssamfelagnum snýr tað seg jú um ikki at missa tað vælútúna fólk og ungdomin, og spurningurin er tí, hvussu vit í framtíðini fáa hesar samfelagsbólkar at stóðast í Føroyum. Vit kunnu jú ikki kappast við ovurstórum lønum (harvið er als ikki sagt, at lág-lónarsamfelagið er nøkur loysn), og tí er kapping við vælferðini ein greiður møguleiki. Vit hava nevnliga góðar møguleikar, tá ynskini hjá fólk til dagligu tilveruna eru onnur enn høgjar lönir - t.d. tryggleiki, gott nærumhvørvi, javnbjóðis møguleikar o.s.fr. Her hevur eitt lítið samfelag sum tað føroyska stórar fyrirminur í mun til flest onnur óki á europeiska meginlandinum.

Alt hetta kravur nýhugsan viðvíkjandi almenna sektorinum. Vit kunnu ikki halda fram við at figgja alla okkara vælferð ígjøgnum skattin, og tí mugu vit finna aðrar loysnir. Her er fyritreytin sjálvandi ein politisk semja um, hvørjum stóði føroyska

Tá føroyingar privatisera, verður tað gjørt á rættuliga serstakan hátt

vælferðarsamfelagið skal vera á. Eisini má tilfeingið í almenna sektorinum nýtast so effektivt sum møguligt, og tað kravur sjálvandi eina væl virkandi almenna fyrirsiting.

Vit kunnu eisini velja eina aðra loysn og fara til Danmarkar eftir pengunum. Um vit halda tað vera rætt at onnur skulu figgja okkara vælferð, er hetta helst eisini ein møguleiki. Men hinvegin kunnu vit heldur ikki taka tað fyri givið, at danskarar í allar ævir vilja figgja tað føroyska vælferðarsamfelagið. Og hervedi koma vit

aftur til spurningin um vinnulívsmenning, sum vit vóru inni á í grein nr. 2.

Almennur vinnulívstuðul

Greitt er, at vit ongantíð mugu venda aftur til 80'arastudningin. Hinvegin er ikki sagt at allur studningur er av tí ónda, men vit mugu duga at skilja ímillum generellar stuðulsskipanir (80'ini) og málrættaðar stuðulsskipanir, sum t.d. í gongdsetarastudningur.

Ein skipan við ígongdsetarastudningi kann nevnliga hjálpa nógvum hugskotum

úr vinnulívnum ávegis, men kravið er sjálvandi, at hesin stuðulin byggir á nakrar grundleggjandi fyritreytir:

1. Talan skal vera um nýskapan í vinnulívum og teknologiskum týðning og ikki bara at skifta frá einum fiskaslag til eitt annað, ella frá t.d. línuveiði til trolveiði.
2. Studningur kann bert veitast í eitt ávíst tíðarskeið, t.d. í byrjanini av eini ætlan, til komið er inn á ein marknað.
3. Stuðulin skal miða í móti veruligari menning (t.d. framleiðsla av nýggjum tólum, marknaðarmenning, førleikamenning o.t.).

Tá ígongdsetarastuðul verður settur í verk, er ógvuliga umráðandi at læra av teimum hugskotunum, ið eru miseyðnað. Her kunnu orsøkirnar t.d. hava verið:

1. Vantandi møguleikar vóru fyri at menna hugskotið.
2. Lagaligar figgingarmøguleikar vóru ikki til staðar í byrjunartíðarskeiðnum av verkætlanini.
3. Ígongdsetarin (entreprenørin) hevði ov lítlan kunneleika til fyritreytar fyrir, at ein ætlan skal eydnast (t.d. til marknaðin, møgulega teknologi og aðra ráðgeving o.s.fr.).

Loysnin kundi verið at skipað ein grunn við váðafýsnum kapitali (200 mill.), sum hevur greiðan myndugleika at veita lagaliga figging og professionella stuðulshjálp. Og vit hava longu nú ein

grunn, ið kann nýtast til endamálið. Broyta vit viðtøkurnar fyrir Framtaksgrunnin og manna nevndina av nýggjum, er upplagt, at hann kann nýtast til endamálið. Hann skal sjálvandi lagast til tær verandi skipanirnar, men her kunnu royndirnar úr Noregi vera ein góð hjálp. Her hava stovnar sum t.d. Nordnorsk Vekst, SIVA, Distriktenes Utbyggingsfond v.fl., alstóran leiklut í vinnulívsmenningini, og tað skuldi verið lagamanni at fingið nøkur hugskot hadani.

Fremsta uppgávan hjá tí almenna í samband við vinnulívsmenningina er at økja um førleikan og vitanina um t.d. fiskatilfeingið, teknologi og marknaðir. Eitt annað konkret uppskot kundi tí verið at gjørt eina menningarettan fyrir næstu fimm til sjey árin, ið miðar í móti at nýta og útbýggja førleikan, sum serliga liggur á Fiskirannsóknarstovuni og Heilsufrøðisligu Starvstovuni. Hesin førleikin kann nýtast sum grundarlag fyrir gransking og menning innan trý øki, sum kundi verið: fiskivinnuteknologi (veiðuhættir, framleiðslu-hættir, skipabygging), biokemisk vitan og matvøruframleiðsla.

Stuðulsskipanir kunnu eisini nýtast at loysa trupulleikar sum serliga eyðkenna útjadararøki. Ein vanligur og vaksandi trupulleiki er nevnliga, at ov fáar kvinnur hava hug at bógva í útjadararøki. Men hinvegin vísa nógvar royndir, at kvinnur eru betri ígongdsetarar enn menn, m.a. tí tær ikki so lætt geva skarvin yvir ella bert hugsa um skjótan vinning (men heldur um arbeiði og vælferð). Tí eru verkætlanir, har kvinnurnar eru sterkt umbodaðar, eisini rættuliga

burðardyggar.

Dinosaurar úr 80'unum

Vit hava fyrst og fremst víst á møguleikarnar fyrir eini vinnulívsmenning, ið byggir á eitt skynsamt samband ímillum alment og privat, men sjálvandi er eisini greitt, at forðingar eru fyrir hesi gongdini. Tær størstu skulu finnast hjá teim gomlu vinnulívsmenningunum, ið høvdu høvudsábyrgdina fyrir studningsvinnulívnum í 80'unum. Hóast hesir bæði mistu valdið á fiskiðnaðinum á landi (Fiskasøluni og flak-avirkingunum) og á figgiarstovnunum (Sjóvinnubankanum og gamla Føroya Banka), sita teir enn á stórum parti av reiðaravirkeisum í Føroyum.

Og tann gamli vana bundni hugburðurin sæst beinleiðis aftur í trupulleikunum hjá fiskiskipunum, sum ikki megna at gera nýfløgur, hóast fiskiskapurin seinna árin hevur verið avbera góður, og prísirnir hartil hava verið í topp. Samstundis skulu vit minnst til, at fiskiflotin fær uml 200 milliónir í beinleiðis studningi.

Vit halda tað vera rætt at seta spurnartekin við, um vánaligu úrslitini hjá fiskiflotinum ikki júst eru eitt úrslit av vanabundnum hugsunarhátti hjá reiðarunum, sum ongáar aðrar loysnir finna til trupulleikarnar í fiskivinnuni enn at fara í landskassan eftir studningi. Minnst skal til, at hetta eru teir somu menn, sum júka upp í saman, at vit ikki hava ráð til almenna sektorin, tí hann forðar fyrir eini dynamiskari vinnulívsmenning. Men samstundis hava teir onki í móti at fara í landskassan eftir almennum pengum til sín sjálvs.

Studningsvinnulívið skuldi helst verið lagt aftur um bak